

SUN'iy INTELEKTNING BIZNESDAGI O'RNI***Djabborov Ozodbek****Navoiy, Sharq univestiteti, 1-kurs talabasi**Ilmiy rahbar: **Qurbonov Akmal****Navoiy, Sharq universiteti axborot-texnologiyalar o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining zamonaviy biznes faoliyatidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada sun'iy intellektning marketing, moliya, ishlab chiqarish, logistika va inson resurslari boshqaruvi kabi sohalardagi amaliy qo'llanilishi ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi texnologiyalarning korxonalar samaradorligi va raqobatbardoshligiga ta'siri statistik ma'lumotlar orqali asoslanadi. Maqolada O'zbekistonda sun'iy intellektni rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosati va uning biznes muhitiga ta'siri ham ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, ushbu texnologiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan muammo va xavflar, ya'ni ma'lumotlar xavfsizligi, kadrlar tayyorgarligi va etik jihatlar ham tahlil qilinadi. Shunga ko'ra mavzu tizimli tarzda yoritiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, biznes, raqamli transformatsiya, mashinali o'qitish, avtomatlashtirish, katta ma'lumotlar (Big Data), mijozlarga xizmat ko'rsatish, moliyaviy texnologiyalar, qaror qabul qilish, raqobatbardoshlik, sun'iy intellekt strategiyasi.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalari biznes faoliyatining barcha bosqichlarida tobora keng qo'llanilmoqda. Sun'iy intellekt deganda inson tafakkuriga xos bo'lgan vazifalarni, ya'ni ma'lumotlarni tahlil qilish, xulosa chiqarish va qaror qabul qilishni bajarishga qodir kompyuter tizimlari tushuniladi. So'nggi yillarda mashinali o'qitish va katta ma'lumotlar tahlili sohasidagi taraqqiyot natijasida sun'iy intellekt endi eksperimental loyihadan chiqib, korxonalarning kundalik faoliyatining ajralmas qismiga aylandi. Xalqaro tadqiqotlarga ko'ra, tashkilotlarning sun'iy intellektidan kamida bitta biznes funksiyasida muntazam foydalanish ko'rsatkichi bir yil ichida sezilarli darajada oshgan [4].

So'nggi yillarda generativ sun'iy intellekt va yirik til modellariga asoslangan tizimlar biznesda alohida o'rin egallamoqda. Ular matn, dastur kodi va marketing kontentini avtomatik yaratish, hujjatlarni tahlil qilish hamda mijozlar bilan tabiiy tilda

muloqot qilishda qo'llanilmoqda. Xalqaro so'rovlariga ko'ra, tashkilotlarning 23 foizi sun'iy intellekt agentlarini biznes funksiyalarida allaqachon kengaytirib joriy etayotgan bo'lsa, yana 39 foizi ularni sinov tariqasida qo'llay boshlagan [4], bu esa texnologiyaning tezkor rivojlanish bosqichida ekanidan dalolat beradi.

Marketing sohasida sun'iy intellekt mijozlar xatti-harakatini tahlil qilish, ularning ehtiyojlarini oldindan bashorat qilish va shaxsiylashtirilgan takliflar shakllantirish imkonini beradi. Chatbot va virtual yordamchilar orqali kompaniyalar mijozlarga kecha-kunduz davomida tezkor xizmat ko'rsatmoqda, bu esa mijozlar mamnuniyatini oshirish bilan birga xodimlarning ish yukini kamaytiradi. Tavsiya tizimlari esa onlayn-savdo va xizmat ko'rsatish korxonalarida sotuvlar hajmini oshirishning muhim vositasiga aylangan.

Moliya sohasida sun'iy intellekt algoritmlari firibgarlik holatlarini aniqlash, kredit tavakkalchiligini baholash va moliyaviy bozorlarni tahlil qilishda faol qo'llaniladi. Banklar va moliya tashkilotlari mijozlarning to'lov tarixi va xatti-harakati asosida real vaqt rejimida shubhali operatsiyalarni aniqlovchi tizimlarni joriy etmoqda. Bu esa moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bilan bir qatorda xizmat ko'rsatish sifatini ham oshiradi.

Ishlab chiqarish korxonalarida sun'iy intellekt uskunalarning texnik holatini oldindan bashorat qilish, mahsulot sifatini nazorat qilish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish uchun qo'llaniladi. Logistika sohasida esa yetkazib berish marshrutlarini optimallashtirish va talabni bashorat qilish orqali xarajatlar sezilarli darajada qisqartiriladi. Inson resurslari boshqaruvida sun'iy intellekt nomzodlarni saralash, xodimlar faoliyatini baholash va o'qitish dasturlarini shaxsiylashtirishda yordam beradi.

Xalqaro tahliliy kompaniyalarning hisob-kitoblariga ko'ra, sun'iy intellekt texnologiyalari 2030-yilga borib jahon iqtisodiyotiga 15,7 trillion AQSH dollarigacha qo'shimcha qiymat qo'shishi mumkin, bunda ushbu o'sishning katta qismi mehnat unumdorligining ortishi va iste'molchilar uchun yaratilayotgan yangi imkoniyatlar hisobiga ta'minlanadi [5]. Ushbu ko'rsatkichlar sun'iy intellektni zamonaviy biznesning strategik ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirmoqda.

O'zbekistonda ham sun'iy intellekt texnologiyalarini biznes va davlat boshqaruvi sohalariga joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi qarori bilan sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasi tasdiqlangan bo'lib, unga ko'ra mamlakatimizda sun'iy intellekt asosidagi mahsulot va xizmatlar hajmini 1,5 milliard

AQSH dollariga yetkazish hamda davlat xizmatlarining kamida o'ndan bir qismini sun'iy intellekt asosida ko'rsatish rejalashtirilgan. Bank-moliya, savdo va davlat xizmatlari sohalarida amalga oshirilayotgan loyihalar mahalliy biznes muhitida ham sun'iy intellektga bo'lgan qiziqishning ortib borayotganidan dalolat beradi.

Sun'iy intellektni biznesga tatbiq etish bir qator muammo va xavflarni ham keltirib chiqaradi. Xususan, mijozlarning shaxsiy ma'lumotlari xavfsizligini ta'minlash, algoritmlardagi xolislik muammosi, ba'zi kasb turlarining avtomatlashtirish natijasida qisqarish xavfi hamda texnologiyani joriy etish va xodimlarni qayta tayyorlash uchun zarur bo'lgan yuqori xarajatlar shular jumlasidandir. Shu sababli korxonalar sun'iy intellektni joriy etishda texnologik imkoniyatlar bilan bir qatorda etik va ijtimoiy mas'uliyat masalalariga ham jiddiy yondashishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt zamonaviy biznesning marketing, moliya, ishlab chiqarish va inson resurslari boshqaruvi kabi barcha jabhalarida muhim tarkibiy qismga aylanib bormoqda. Ushbu texnologiyalarni oqilona va mas'uliyat bilan joriy etgan korxonalar bozorda sezilarli raqobat ustunligiga ega bo'lmoqda. O'zbekistonda sun'iy intellekt sohasida olib borilayotgan davlat siyosati mahalliy biznes subyektlari uchun ham yangi imkoniyatlar ochib bermoqda. Shunga ko'ra, sun'iy intellekt texnologiyalarini chuqur o'rganish va ularni to'g'ri joriy etish biznesning barqaror rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Agrawal A., Gans J., Goldfarb A. Prediction Machines: The Simple Economics of Artificial Intelligence. – Boston: Harvard Business Review Press, 2018. – 272 p.
2. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – New York: W. W. Norton & Company, 2014.
3. PwC. Sizing the Prize: What's the Real Value of AI for Your Business and How Can You Capitalise? PwC's Global Artificial Intelligence Study, 2017.
4. McKinsey & Company. The State of AI: Global Survey 2025. – McKinsey & Company, 2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-358-son qarori, 14.10.2024.
6. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi Sun'iy intellekt markazining rasmiy sayti. – ai-center.uz.